

## KRIMINALOMSORG – KONTROLLOMSORG

AV HARALD HARSTAD

I årevis har tjenestemenn tilsatt i KIF (Kriminalomsorg i frihet) drøftet kontroll-aspektet. Dette medførte polarisering og gjennomtenkning av problemstillingene og konsekvensene. Energien som ble brukt antas å ha hatt god effekt, selv om man nok kunne bli lei av endeløse diskusjoner.

Saken ble ikke minst satt på spissen da det fra Justisdepartementets ledelse i april 1980, overfor en del av de daglige ledere, ble oppfordret til å se seg om etter annet arbeid såfremt man ikke kunne benytte seg av dette redskapet, kontrollen, i rehabiliteringen. Det ble bedt om iallefall et par meldte klienter pr. år på landsbasis, nærmest for å statuere eksempler. Man antok at »jungeltelegrafene« ville gjøre dette kjent for – og slik avskrekke – potensielle villfarne klienter.

Men hva skjer: Villigheten til å kontrollere – og melde fra om tilsynsundragelser, er absolutt til stede. For 3-4 år siden ville man nektet å tro at 59 tilsynsklienter skulle bli innrapportert i 1983. I realiteten er tallet heller høyere enn det registrerte p.g.a. en viss usikkerhet om melderutinene og ved at muntlig melding av tilsynsundragelse neppe er tilbørlig registrert.

Departementets statistikk er imidlertid foruroligende da den avdekker store geografiske og holdningsmessige forskjeller som svekker retts-sikkerheten.

For å få litt perspektiv over klientgruppen, som i 1983 utgjorde ca. 3.700 personer totalt under tilsyn, kan en dele inn gruppen slik:

1. Klienter som en overhodet ikke får kontakt med i startfasen, slik at tilsynet ikke lar seg etablere.
2. Klienter som ingen ville vurdere å melde p.g.a. utmerket atferd og tilsynskontakt.
3. Klienter som undrar seg tilsyn, men som man *vet* klarer seg utmerket (f.eks. som sjømann i utenriksfart eller som anleggsarbeider eller soldat i en annen landsdel).
4. Klienter som har gjort alvorlige lovbrudd (evt. sikringsklienter) og som alle/de fleste ville overveie å melde ved tilsynsundragelse.
5. Klienter i »gråsonen«. Som tjenestemann er man i tvil. Noen ville raskt melde klienten, mens andre ville velge å se det an, håpe på bedring av kontakten etter egne eller klientens initiativ.
6. Klienter som er ettersøkt eller allerede sitter i varetekt p.g.a. nye lovbrudd, og som det derfor har liten hensikt å melde p.g.a. tilsynsundragelse.

I denne relasjon er det gruppe 1 og gruppe 5, »gråsonen«, som er mest interessant.

Hvilke faktorer virker inn hos tjenestemenn når de foretar sine vurderinger basert på skjønn? Hva får oss til å være preget av »ordnung muss sein« eller »laissez-faire«?

Hos noen kan det vel være gjenspeiling av holdninger på ytterste venstre eller høyre

politiske fløy. Andre finner sin forankring i ny-moralisme, mens andre igjen påberoper seg Realitetsterapi. Å henvise til Realitetsterapi ved tilsynsundragelse, og derpå følgende rapportering, kan være et grovt misbruk av denne terapiformens idé. For at noen skal lære av konsekvensene av sine handlinger (tilsynsundragelsen), må det på forhånd være etablert optimal kontakt. Slik kontakt eksisterer oftest ikke ved tilsynsundragelse, og da vil en rapportering nok virke mer som straff enn som læring.

Det er beklagelig at det er så stor vilje til kontroll tilstede i tider hvor hjelpeapparatet ikke fungerer på topp p.g.a. skjev fordeling av de goder som vitterlig er til stede, men som av politiske årsaker ikke tilflyter KIF.

Et dilemma bør det av og til være for de tjenestemenn i KIF som er utdannet som sosionom. Norsk Sosionomforbunds yrkesetiske retningslinjer kan tolkes å være i konflikt med de regler KIF nå har for å melde tilsynsundragelse. Er vi med vår rapporteringsvillighet med på å uthule vår yrkesetikk?

Nok et dilemma sees i at det er bruk av fengsel vi utløser. Hva slags tilbud er nå *det* overfor en slik heterogen og en i vid forstand trengende gruppe. Har vi slik klokkeretro på bruk av dette antikverte korreksjonssystem i rehabiliteringssammenheng?

Er det rehabiliteringsmessig fornuftig å sette vilkår som søkes oppfylt under trussel om frihetsberøvelse?

Noen større fylkesenheter meldte ingen klienter i 1983, mens et par av de mindre fylkeskontorene melder henimot hver 10. tilsynsklient for brutte vilkår. Her antas å være overdrivelser i begge retninger.

En kan undres over hvilke motiver som ligger under, hvilke krav og forventninger en har til seg selv og klienten.

Er det rimelig med KIFs formidable unerbemannning, å bruke såvidt mye tid og krefter på å innrapportere, istedenfor å sette i gang tiltak med henblikk på å lære klienten å leve innenfor samfunnets regler?

Seleksjon av tilsynsklientene er en faktor som gjør bildet enda mer komplisert. En klient som ville ha sluppet tilsyn i en landsdel, vil kunne få det i en annen landsdel. Her er kanskje vedkommende KIF-kontor strengt regelorienterte, eller kanskje liberale i sin holdning overfor vilkårsbrudd. Våre klienter er vidt forskjellige, og må behandles forskjellig. Det berettiger imidlertid ikke de skjønsmessige forskjeller som utøves innen KIF. Dette kan komme til å gå på rettsikkerheten løs.

Min konklusjon er at KIF må utkrystallisere visse regler for det skjønnet enhver fylkesenhet må utøve ved vilkårsbrudd. I den grad dette er et politisk spørsmål, må en forvente at Justisdepartementet gir signaler om sin oppfatning av disse reglene.

Adresse: Daglig leder, sosionom Harald Harstad  
Kriminalomsorg i frihet i Vest-Agden  
Box 334, N-4601 Kristiansand S.